

Könül Əziz qızı Babayeva
*Azərbaycan Dövlət Dillər Universitetinin müəllimi,
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə dissertant
<https://orcid.org/0009-0008-1108-2861>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(6\).86-90](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(6).86-90)*

KİÇİKYAŞLI MƏKTƏBLİLƏRDƏ TƏHLİL-TƏRKİB BACARIQLARININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Кёнуль Азиз гызы Бабаева
*преподаватель Азербайджанского Университета Языков,
диссертант по программе доктора философии*

ОСОБЕННОСТИ УМЕНИЙ АНАЛИЗА-СИНТЕЗА У ШКОЛЬНИКОВ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА

Konul Aziz Babayeva
*lecturer at the Azerbaijan University of Languages,
doctorial student in the program of doctor of philosophy*

FEATURES OF ANALYSIS-SYNTHESIS SKILLS IN PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Xülasə. Məqalədə bəhs edilən problem kiçikyaşlı məktəblilər tərəfindən ingilis dilinin mənimsənilməsinin psixoloji xüsusiyyətləri ilə bağlıdır. Göstərilir ki, uşaqlığın ikinci dövrü olan kiçikyaşlı məktəbli dövəründə uşaqların həyatında yeni və mühüm mərhələ başlayır. Onlar oyun fəaliyyətindən təlim fəaliyyətinə keçirlər. Məktəb həyatı ilə bağlı bir sıra dəyişmələr baş verir. Həmin dəyişmələri kiçikyaşlı məktəblilərin dili mənimsəmələrində də görmək mümkündür. Onlar xarici dili maraqla öyrənsələr də bir sıra maneələrlə üzləşirlər. Bu maneələr özünü həm fonetikada, həm sintaksisdə, həm də orfoepiyada göstərir. Məqalədə kiçikyaşlı məktəblilərin dili mənimsəmələrində yaranan çətinliklərin xarakteri də izah edilir. Qeyd olunur ki, bunun səbəbləri fizioloji və psixoloji amillərlə bağlıdır. Bir sıra uşaqlarda dislaliya və disleksiya əlamətləri özünü göstərir. Nitq problemləri olan uşaqlarda bu sahədəki imkanları genişləndirməkdən ötrü nitqin praktik təcürübədə mənimsənilməsinə üstünlük verilməlidir.

Açar sözlər: *kiçikyaşlı məktəblilər, təhlil-tərkib bacarıqları, obrazlı təfəkkür, dilin mənimsənilməsi, mənimsəmə çətinlikləri, fikri fəaliyyət, nitq, fonetika, sintaksis, orfoepiya*

Аннотация. В статье рассматриваются психологические особенности усвоения английского языка младшими школьниками. Отмечается, что на втором этапе детства, соответствующем младшему школьному возрасту, в жизни детей начинается новый и важный этап. Они переходят от игровой деятельности к учебной. В школьной жизни происходят различные изменения, которые также отражаются на усвоении языка младшими школьниками. Несмотря на то, что они с интересом изучают иностранный язык, они сталкиваются с рядом трудностей. Эти трудности проявляются как в фонетике, так и в синтаксисе и орфоэпии. В статье также объясняется характер трудностей, с которыми сталкиваются младшие школьники при усвоении языка. Отмечается, что причины этих трудностей связаны с физиологическими и психологическими факторами. У некоторых детей проявляются признаки дислалии и дислексии. У детей с речевыми проблемами следует уделять особое внимание практическому усвоению речи, чтобы расширить их возможности в этой области.

Ключевые слова: *школьники младшего возраста, умения анализа-синтеза, образное мышление, овладение языком, трудности усвоения, мыслительная деятельность, речь, фонетика, синтаксис, орфография*

Abstract. The article discusses the psychological characteristics related to the acquisition of the English language by young schoolchildren. It highlights that during the second stage of childhood, which

corresponds to the early school years, a new and significant phase begins in children's lives. They transition from play activities to learning activities. Several changes occur in their school life, and these changes are also reflected in the way young schoolchildren acquire language. Although they learn a foreign language with interest, they face several challenges. These challenges manifest in phonetics, syntax, and orthoepy. The article also explains the nature of the difficulties young schoolchildren face in acquiring the language. It is noted that the reasons for these difficulties are related to physiological and psychological factors. Some children show signs of dyslalia and dyslexia. For children with speech problems, priority should be given to the practical acquisition of speech to expand their capabilities in this area.

Keywords: *primary school children, analysis-synthesis skills, figurative thinking, language acquisition, learning difficulties, thinking activity, speech, phonetics, syntax, spelling*

Yaş və uşaq psixologiyasında aparılan təsnifatlara görə uşaqlığın II mərhələsi kiçik məktəbli yaşı kimi səciyyələndirilir. Bu dövrdə uşağın həyatında baş verən ən ciddi psixoloji hadisə – onun sosial statusunun dəyişməsi olur. Belə ki, uşaq artıq məktəbli yaşına və məktəb həyatına qədər qoyur. Üzərinə yeni və məsuliyyətli öhdəliklər düşür, həyat tərzi, gün rejimi dəyişir. Bunlar uşağın həyatının bütün sahələrində əsaslı dəyişmələr yaradır. Ən mühüm dəyişmələr uşağın aparıcı fəaliyyətində baş verir. O, oyun fəaliyyətindən təlim fəaliyyətinə keçir.

Kiçikyaşlı məktəbli dövrünün psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənmədən onların təfəkkür imkanlarını müəyyənləşdirmək çətinidir. Deyirlər kiçikyaşlı məktəblilərin psixi inkişafına, təfəkkür fəaliyyətinə, yaş imkanlarına həsr edilmiş ədəbiyyatlarda öz izahını tapır. Kiçikyaşlı məktəblilərin nitqi ilə bağlı A.A. Reanın fikri bundan ibarətdir ki, bu dövrdə ən mühüm hadisə yazılı nitqin formalaşmasıdır. *“Yazılı nitqin şifahi nitqlə bir çox ümumi cəhətlərinin olmasına baxmayaraq, o daha çox özünün spesifik xüsusiyyətlərinə malikdir”* [7, s. 247].

Kiçikyaşlı məktəblilərin təfəkkürü və nitqini A.V. Petrovski bildirir ki, *“hələ kiçik məktəbyaşlı şagirdlərdə müəllimin köməyi ilə müxtəlif məfhumlar yaranmağa başlayır. Bu əsas üzərində onlarda müvafiq təsəvvürlər yaranır. Müəllim bu təsəvvürləri təhlil edir, haqqında danışılan quşların oxşar və fərqli əlamətlərini uşaqlara çatdırır. Beləliklə, müvafiq məfhum yaranır”* [4, s. 288].

Tədqiqatımız da kiçik məktəbli yaşı ilə bağlıdır. Araşdırdığımız problem kiçikyaşlı məktəblilər tərəfindən dilin mənimsənilməsində təhlil-tərkib əməliyyatları ilə bağlıdır. Dilin mənimsənilməsi ilə bağlı psixologiyada müxtəlif istiqamətlərində sistemli tədqiqatlar aparılıb. İbtidai siniflərdə təlim materiallarının mənimsənilməsində prof. M.Ə. Həmzəyevin – II-III si-

niflərdə yeni proqram üzrə qrammatik materialların mənimsənilməsindəki çətinliklərin psixoloji təhlili [2], Ş.M. Babayevin - ibtidai siniflərdə elmi anlayışlar üzrə mümarisələrin psixoloji xüsusiyyətləri [1], İ.İ. Seliseva və S.A. Zaysevanın – I siniflərdə mətn tapşırıqları ilə iş prosesində modelləşdirmədən istifadə [8], S.E. Xəlilovanın – ibtidai siniflərdə təlim materiallarının mənimsənilməsində mümarisələrin rolu [3] mövzularındakı əsərlərində izah edilir.

L.S. Vıqotski kiçikyaşlı məktəbli dövründə dilin əsasında duran anlayışların formalaşmasının klassik izahlarını araşdıraraq yazırdı: *“Təhsil prosesi həmişə reproduktiv (təkrarlaşmaq, təqlid etmək) deyil, produktivdir (məhsuldar) anlayış hansısa məsələlərin həlinə istiqamətlənmiş (və ya istiqamətləndirilmiş) mürəkkəb əməliyyatların gedişində yaranaraq qurulur. Hansısa bir xarici amilin olmaması və sözlə cisim arasındakı əlaqələrin mexaniki qurulması onun yaranmasına o qədər də mane olmur. Əgər qeyd edilən amillər prosesin gedişi boyu onu müşayiət edirsə, o halda anlayışın yaranması baş vermir”* [5, s. 26].

İbtidai siniflərdə ingilis dilinin mənimsənilməsi ana dilinin mənimsənilməsi və inkişafı ilə paralel olaraq baş verir. Ana dili ilə ingilis dillərinin mənimsənilməsinin dinamikası və keyfiyyəti biri-birindən fərqlənsə də, dil təlimi baxımından hər ikisi eyni qanunauyğunluqlarla gedir. Bu baxımdan tədqiqatçılar (J. Piaje, L.S. Vıqotski, M.Ə. Həmzəyev, Ş.M. Babayev və b.) mənimsənmənin əsasında duran nitqin anlaşılması məsələsini aydınlaşdırmağa çalışıblar. Onlar əyani göstərmə yolu ilə nitqin mənimsənilməsini həmişə uğurlu yol hesab edirlər. Əksinə, yaş artdıqca uşaqlarda məntiqi elementlərin möhkəmləndirilməsini diqqət mərkəzində saxlanılmalı olan məsələ kimi göstərirlər. Belə ki, sözü əvvəlcə şifahi söyləyərək onun ətrafında müzakirə açmaq mənimsəmədə daha məhsuldar yoldur.

Uşaqlarda xarici dil üzrə nitqin inkişafı bir sıra çətinliklərlə müşayiət olunur. Psixoloqlar bunu mərkəzi əsəb sisteminin üzvləşdiyi gərginliklərlə, diqqətin cəmlənməsi, iradi səyin artırılması tələbləri ilə əlaqələndirirlər. Təcrübə göstərir ki, ümumiyyətlə, nitqin ləngiməsi və ya pozulması nəticədə uşağın ünsiyyət tələbatının ödənilməsinə, o da öz növbəsində əsəb sisteminə, motorikada fizioloji gərginliklərə, nəhayət, psixoloji problemlərə səbəb olur. Ona görə də xarici dil üzrə nitq imkanları hər bir yaş dövründə inkişaf normalarına müvafiq olmalıdır. Bu amili nəzərə alaraq müəllimlər ingilis dili üzrə nitqin inkişafında hansı şagirdlə hansı üsullarla iş aparmağın əlverişli olduğu müəyyən etməlidirlər.

Kiçikyaşlı məktəblilərdə ingilis dilinin mənimsənilməsi təqlidçiliyə əsaslanır. Yeddi yaşa qədər funksional baxımdan nitq aparatının dilin fonetikasını üzrə inkişafı prosesi gedir. Boğaz səslərinin çıxarılması, nitq aparatının formalaşması, eşitmə və cavabvermə refleksiyaının təkmilləşməsi onlara müəllimlə, eləcə də yaşadları ilə nitq ünsiyyəti yaratmağa imkan verir. Eşitdikləri yeni səsləri təqlid edərək ayrı-ayrı hecaları səsləndirməyə başlayırlar: *“Fikrin sözlərdə, sözlər vasitəsi ilə ifadə olunması, təsbit və qeyd edilməsi onu hissələrə ayırmağa, diqqəti fikrin müxtəlif cəhətləri üzərində saxlamağa, daha dərinə dərk etməyə imkan verir. Bunun sayəsində müfəssəl, sistemlik və ardıcıl mühakimə yürütmək, yəni təfəkkür prosesində meydana çıxan bütün əsas fikirləri bir-biri ilə aydın və düzgün şəkildə tutuşdurmaq, müqayisə etmək mümkün olur”* [4, s. 333].

Təcrübədən də məlumdur ki, I sinifdə müəllim və şagird arasında dövrü proses gedir. Uşaq öz fikrini frazalarla, hissələrlə, qırıq-qırıq, özünün qrammatik imkanlarına görə çatdırır. Müəllim isə onu bütövləşdirir, yekunlaşdırır. Şagird onun ardınca öz ifadələrinə düzəlişlər edir. Bu zaman nitqin anlaşılmasının məhsuldarlığı şagird tərəfindən həmin düzəlişlərin yadda saxlanması və növbəti situasiyada ona əməl etməsidir. Bunun üçün, həmin prosesdə yalnız müəllimin düzəlişlərinin interiorizasiyası deyil, həm də şagird tərəfindən bu materialın eksteriorizasiyası tələb olunur. Bu zaman şagird mənimsədiklərini bacarıqlara çevirməlidir. Əks halda hafizədə qorunanlar unudulur.

Altı-yeddi yaş ərəfəsində kiçikyaşlı məktəblilərdə təqlidçilik bacarığı daha da artır. Nitqin emosional tərəfləri: jest, mimika vasitəsilə canlanma, heca, söz və cümlələrin ifadəsi imkanları genişlənir. Söz ehtiyatının məhdudluğuna baxmayaraq sözün köməyi ilə bir çox mənaları anlada bilirlər. Yeddi yaşa qədər belə ünsiyyət tərzini çətinliklə inkişaf edir. Ünsiyyətin bu məhdudluğu körpələrdə onların davranış təcrübəsində ingilis dili üzrə ünsiyyət bacarıqlarının olmamasından irəli gəlir.

Yeddinci yaşın əvvəllərində uşaqların söz ehtiyatı, fəaliyyət təcrübəsi və sistemli mənimsəmə imkanları xeyli genişlənir. Lüğət ehtiyatında diferensiallaşma yalnız əşyalara münasibətdə deyil, həm də sözlərdə baş verir. Bu proses yeni sözlərin mənimsənilməsi, fəaliyyət prosesində onlardan istifadə edilməsi və lüğət ehtiyatına daxil olaraq fəal nitqində işlədilməsi yolu ilə baş verir:

Yeddi yaşdan sonra nitq inkişafı üzrə *“I speak English”* istiqamətində aparılan işlər dinamik hal alır. Şagirdlər yalnız yeni ifadələri cümlədə asanlıqla işlədir, cümləyə yeni sözlər daxil edir, bu prosesdə qrammatik tələbləri gözləyir, ingilis dili təlimində mənimsədikləri imkanlar sayəsində başqaları ilə dialoqda qurur, ünsiyyət və münasibətlərə, sadə kommunikativ əlaqələrə girirlər.

Səkkiz yaşda ingilis dilinin inkişafına təsir edəcək məqamlardan ən əsası dərs prosesində şagirdin müəllimə ingiliscə şifahi müraciətlərinin artırılması üçün yaradılan şəraitdir. Bu zaman şagird mümkün qədər öz istəyini ifadə etmək üçün dilin imkanlarından düzgün istifadə etməyə çalışmalı olur. Köməkçi suallarla şagirdi buna həvəsləndirmək, sonda nail olmaq mümkündür. Müəllim şagirdin nəyi demək istədiyini bilməli, yol verdiyi qrammatik və fonetik səhvləri hiss etmədən ona düzəliş verməyə çalışdırmalıdır. Eyni zamanda, bu dövrdə qarşılıqlı nitqə hörmət, ehtiram, bildirən sözlərin daxil edilməsi dərsin emosional mühitini yaxşılaşdırmaq üçün əlverişlidir. Müraciətlərin ifadəsində etik ton gözlənilmədikdə, suallar anlaşılıq, iki-üç sözdən ibarət cümlələrlə qoyulduqda şagird müəllimi daha yaxşı anlayır.

Hissi təsirlər, əyanilik və təsəvvürlər olmadan insan yalnız anlayışların köməyi ilə düşünə bilməz. O, hətta, hissi əyani obrazlarla bağlı anlayış olmadan da düşünə bilməz. Buna

görə də əyani təfəkkür və anlayış haqqında xarici ziddiyyətlər kimi danışmaq olmaz, lakin buna baxmayaraq təsəvvür və anlayış bir-birindən tamamilə fərqli olmadığı kimi, eyni zamanda onları eyniləşdirmək də olmaz. Obrazlarla tanışlıq şəraitində həyata keçən obrazlı təfəkkür prosesi kifayət qədər sürətli və dəyişmiş proseslərlə müşayiət olunur. Onun nəticəsi özünəməxsus fikri məkan rəsminin birdən-birə aydınlanması kimi özünü göstərir. Obrazlı təfəkkürün xüsusiyyəti onun nəticələrinin şəxsi məzmun və məna ilə doldurulmasıdır. L.S. Vıqotskinin A.N. Leontyevlə birgə keçirdikləri eksperimentlərdə uşaq və gənclərlə işarəli əməliyyatların erkən interiorizasiyası ilə bağlı problemə müraciət olunmuşdur [5, s. 92-95].

A.N. Leontyev və L.S. Vıqotskininin tədqiqat qruplarının səhvlərindəki fərqlilik daha çox maraqlandırır. Məktəbəqədər qrup tapşırıqların öhdəsindən kartla və kartsız eyni dərəcədə gəldilər. Buradan belə nəticə alınır ki, uşaqlar kartlardan istifadə etməyiblər. 8-9 yaşlılar qrupundakı uşaqlar və 10-13 yaşlılar qrupundakı yeniyetmələr kartlardan yaxşı istifadə edərək cavab verməzdən əvvəl onlara baxırdılar. Gənclər kartlardan orta dərəcədə istifadə edirdilər. Təcrübədə sınılanlar tərəfindən cisimlər bir-birindən bir neçə parametrlə fərqləndiyindən, ekvivalentliyi yaratmaq üçün müxtəlif növ xüsusiyyətlərdən istifadə etmək olar. Onlar beş əsas növə ayrılır:

- 1) həssaslıq: sensor əlamətlərə görə qəbul edilənlər;
- 2) funksional: daxili xassələrinə görə qiymətləndirilənlər;
- 3) affektiv: üstün təsiredici keyfiyyətlərə görə fərqlənənlər;
- 4) isimin nominal xüsusiyyətləri: uşaq, hazır formada mövcud olan adları dildə ifadə edərək obyektləri qruplaşdırır;
- 5) qaydalara görə bərabərlik yaradaraq təsnifatlaşdırmaq.

Bunu da qeyd edək ki, təsvir etdiyimiz eksperimentdə hər bir növ ekvivalentliyin əsasını xarakterizə etmək üçün uşaqların istifadə etdiyi xüsusi nitq forması uyğundur.

• Cisimlərin həssas hiss olunan xüsusiyyətləri. Uşaq rəng, ölçü, forma, zaman və məkandakı mövqeyinə görə birbaşa müşahidə olunan xüsusiyyətlərə əsasən obyektləri ekvivalent hesab

edə bilər. Həssas hiss olunan, mövzu keyfiyyətlərinə aid olanlar nitqdə aşağıdakı kimi ifadə edilir:

Bunlar necədir? (burada "X" sifətdir: "Onların hər ikisi ....(sarıdır)").

Onlar nədir? (burada "X" isimdir: "Onlar .....(banan və kartofdur)").

• Obyektlərin funksional xüsusiyyətləri. Cismin nə etdiyini və ya onunla nəyin edilə biləcəyini nəzərə alaraq, uşaq onların istifadəsini və ya funksiyasını obyektlərin bərabərliyini təmin etmək üçün əsas götürür. Cismin funksional daxili keyfiyyətinə xas olanlar nitqdə belə ifadə olunur: Onlar nə üçündür? Burada "X" xəbərdir: "Onlar səs çıxarır" (zurna, tütək) və s.

• Obyektlərin təsirli xüsusiyyətləri. Uşaq, obyektləri özündə doğurduğu duyğular və qiymətləndirmə əsasında ekvivalent hesab edə bilər. Təsirli işarələr nitqdə aşağıdakı kimi ifadə olunur: Onlar necə təsir edir? "X" sifətdir: "O yandırır (isti)ot".

• Obyektin ümumi (nominal) xüsusiyyətləri. Uşaq, hazır formada mövcud olan adları dildə verərək obyektləri qruplaşdırma bilər. Nominal əlamətləri nitqdə aşağıdakı kimi ifadə edilir: Onlar necədir? Burada "X" isimdir: "Onları hamısı meyvədir" (portağal, apelsin, mandarin), yaxud, hamısı sarıdır, eləcə də hamısı dadlıdır və s.

• Qaydaya görə ekvivalentliyin yaradılması ("Olsun!"). Uşaq qruplaşdırma üçün əsasları izah etmədən, hətta onlardan tələb olunsada, ayrı-ayrı əşyaların oxşarlığını və ya oxşamadığını təsdiqləyə bilər. "Olsun!" Qaydasına görə ekvivalentlik ifadəsi bir fikirdə belə ifadə edilir: "A" (ya da deyil) – "B" (X-oxşar, eyni, bənzər və s.)". 6 yaşdan sonra funksional əsasda ekvivalent qrupların ayırılma edilməsi getdikcə daha asan olur. Bu göstərici 6 yaşındakı uşaqlarda bütün cavabların 6 %-i, 9 yaşlı uşaqlarda 73% -i təşkil edir.

Göründüyü kimi, hələ uşaqlıq dövründən başlayaraq ana dilinin mənimsənilməsi mərhələlərində olduğu kimi, öyrənilən hər bir xarici dilin mənimsənilməsi, dərk edilməsi və düşünəcə səviyyəsinə qalxması prosesi də eyni mərhələlərdən keçir. Əvvəlcə xarici dilin nitqdə qrammatik quruluşu əmələ gəlir. Uşaqlar fonetik eşitmə imkanlarına yiyələnir, orfoepiya qaydalarına əməl etməyi bacarırlar. Onlarda tədricən hər hansı xarici dil üzrə rəhbərlik, fəal nitq imkanları yaranır. Onlarla xarici dilin mənimsənilməsi üzrə təşkil olunan əyləncəli məşğələlərdə başlıca

diqqət bu mərhələlərdə meydana çıxan çətinliklərin aradan qaldırılmasına yönəldilir. Dilin mənimsənilməsinin ən mükəmməl mərhələsi həmin dildə təfəkkürdə təhlil-tərkib əməliyyatlarının həyata keçirilməsi dövrü ilə izah olunur. Uşaq xarici dil üzrə sadə cümlələrin ifadəsindən sadə və mürəkkəb budaq cümlələrin işlədilməsinə keçir. Məhz nitqin kifayət qədər mükəmməl olmaması səbəbindən bəziləri öz düşüncələrini hələ nitq səviyyəsində qura, sadə fikirlərini cümlələrlə ifadə edə bilmirlər.

Dili mənimsəmə çətinliklərinin səbəbləri fizioloji və psixoloji amillərə görə fərqlənir. Bir sıra uşaqlarda dislaliya və disleksiya əlamətləri olur. Həmin problemlər aradan qaldırıldıqda dilin mənimsənilməsində irəliləyişlər əldə edilə bilər. Nitq problemləri olan uşaqlarda bu sahədəki imkanları genişləndirməkdən ötrü nitqin praktik təcrübədə mənimsənilməsinə üstünlük verilir. Proses təhlil-tərkib bacarıqlarının inkişafı fonunda nizamlanır. Psixologiyada uşaqların təfəkküründə baş verən ləngimələrin testləşdirmə yolu ilə diaqnozlaşdırılması, aşkar edilmiş ləngimələrin, çatışmazlıqların qiymətləndirilməsi, onların korreksiya metodikaları işlənmişdir. Müxtəlif oyunlar, inkişafetdirici təlim vasitələri, kompüter texnologiyalarından istifadə edərək kiçikyaşlı məktəblilərin təfəkkürünün, intellektinin şəxsiyyətin digər struktur kompo-

nentləri ilə qarşılıqlı əlaqədə inkişaf yollarını müəyyən etmək mümkündür. Həmin metodlarda təhlil-tərkib proseslərinin aydınlaşdırılması imkanları da genişdir.

Problemin aktuallığı. Dünyada qloballaşmanın getdiyi, fərqli mədəniyyətlər arasında inteqrasiyanın baş verdiyi hazırkı dövrdə bu prosesi intensivləşdirən ən mühüm amillərdən biri – dünya dillərinin öyrənilməsidir. Bu səbəbdən, dillərin mənimsənilməsindəki psixoloji çətinliklərin araşdırılması və həll yollarının göstərilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Apardığımız tədqiqatda bu məsələ kiçikyaşlı məktəblilər tərəfindən ingilis dilinin mənimsənilməsində analiz-sintez bacarıqlarının xüsusiyyətlərinin təhlili ilə əlaqələndirilir.

Problemin elmi yeniliyi. Problemin yeniliyi dillərin mənimsənilməsində iştirak edən və bu prosesin əsas tənzimləyicisi olan təfəkkür əməliyyatlarına analitik yanaşma ilə bağlıdır. Təfəkkür əməliyyatları içərisində analiz-sintez proseslərinin rolu böyükdür. Burada məktəb təhsilinin ilk pilləsində olan kiçikyaşlı məktəblilərdə analiz-sintez bacarıqlarından, onun baş verməsinin nəzəri aspektlərindən bəhs edilir. Psixolinqvistik sistemdə analiz-sintez əməliyyatlarının düzgün aparılmasının vacibliyi aydınlaşdırılır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Tədqiqatda ibtidai siniflərdə ingilis dilini tədris edən müəllimlər, eləcə də dilin psixoloji tədqiqatlarını aparan mütəxəssislər üçün praktik materiallar verilir. Tədris prosesində ingilis dilini çətin mənimsənmənin praktik təfəkkürlə bağlı olan məsələləri izah olunur.

Ədəbiyyat:

1. Babayev, Ş.M. II-III siniflərdə yeni proqram üzrə qrammatik materialların mənimsənilməsindəki çətinliklərin psixoloji təhlili // Elmi tədqiqat işi, ATİ, -1972. -160 s.
2. Həmzəyev, M.Ə. II-III siniflərdə yeni proqram üzrə qrammatik materialların mənimsənilməsindəki çətinliklərin psixoloji təhlili // Elmi tədqiqat işi, ATİ, - 1962.-120 s.
3. Xəlilova, S.E. İbtidai siniflərdə təlim materiallarının mənimsənilməsində mümarisələrin rolu // psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru diss. / - Bakı: - 2010. - 142 s.
4. Petrovski, A.V. Ümumi psixologiya / Ə.Ə. Əlizadə, M.Ə. Həmzəyev və İ.Ə. Seyidovun tərcüməsi. - Bakı: Maarif, - 1982. - 494 s.
5. Выготский, Л.С. Собрание сочинений. 4 том. Детская психология / Л.С. Выготский. - М.: Педагогика, - 1984. - 432 с.
6. Пиаже, Ж. Речь и мышление ребенка/ Ж. Пиаже. - М.: Римис, -2008. - 416 с.
7. Реан, А.А. От рождения до смерти/ А.А. Реан. - М.: Алма-пресс, - 2002. 652 с.

E-mail: konul.babayeva.75@bk.ru
Redaksiyaya daxil olun: 31.10.2024.